

LOE: Persona, educació i currículum escolar*

Dr. Francesc Torralba i Roselló
Universitat Ramon Llull

I. Qüestions preliminars

El nostre objectiu fonamental en aquesta ponència és explorar la filosofia de l'educació que hi ha latent en la LOE, tractant de veure, d'una banda quina imatge de la persona se'n deriva, quines virtuts es poden entreveure en aquesta concepció i, d'altra banda quins defectes presenta.

Partim de la convicció que la filosofia de l'educació és la que determina el cos i el desenvolupament de l'articulat de la Llei i que, per aquest motiu, és essencial reflexionar-hi, ja que bona part del que s'hi pot llegir referit als continguts i als processos deriven, en darrer terme, de la filosofia latent que hi ha en ella.

També estem convençuts que l'aplicació de la Llei dependrà, necessàriament, del mode de recepció que en facin les institucions implicades i les persones que integren l'escenari educatiu: professors, mestres, directius i personal no docent. Això vol dir que, fins i tot en el cas que Llei presenti greus deficiències, pot ser que en la pràctica es resolguin gràcies a l'esforç interpretatiu i a la bona voluntat de les persones que hi estan directament implicades.

En tota Llei sobre educació es pot detectar un discurs sobre el fins de l'educació, una presentació de les formes que cal emprar, dels continguts que s'han de prioritzar i, finalment, sobre els agents implicats en fer efectiu el procés educatiu. En definitiva i per dir-ho d'una manera aristotèlica: en tota proposta legislativa hi ha una constel·lació de fins, que exigeixen determinades formes i continguts i, òbviament, uns agents que facin possible la seva articulació.

* Conferència dictada pel professor FRANCESC TORRALBA I ROSELLÓ en la *Jornada d'anàlisi i debat sobre la Llei Orgànica d'Educació 2/2006 (LOE)* celebrada el dia 2 de maig de 2007 en el Centre de Convencions Internacionals de Barcelona (CCIB – Fòrum).

II. Filosofia de l'educació en la LOE

Podríem dir d'entrada que segons la manera de concebre l'educació que es planteja en el preàmbul de la Llei, l'educació és el mitjà més eficaç per desenvolupar integralment la personalitat de l'ésser humà, per potenciar valors cívics i democràtics com la tolerància, l'equitat, la justícia, la solidaritat i la pau i que, el gran instrument per a una progrés efectiu dels pobles, tant des del punt de vista científicotècnic com des del punt de vista moral.

Com és habitual en d'altres marcs europeus, es parteix de la base que l'educació pot fer millorar les persones i els pobles i que d'ella en depèn substancialment el creixement integral de les nacions. Es parteix, doncs, d'un supòsit antropològic que compartim, però que, en si mateix, no és evident ni obvi, a saber, que l'ésser humà és perfectible i que, a través de l'esforç i de l'aprenentatge pot assolir nivells de coneixement que, d'entrada, no tenia al seu abast. En el fons, es parteix d'una visió quasi messiànica de l'educació, com a instrument per pal·liar mals socials o per evitar-ne en el futur.

1. *¿Una educació integral?*

La filosofia de l'educació que hi ha en el fons de la Llei aposta per una educació integral, és a dir, de tota la persona humana, considerada com un ésser pluridimensional o polifacètica. No obstant això, en la seva concepció de la persona s'hi entreveuen bàsicament tres dimensions: la corporal, la psicològica que inclou, a la vegada, la mental i l'emocional i, finalment, la social que és la que té a veure amb la dimensió política o relacional de la persona. Diguem-ho clar i català: es parteix d'una visió tridimensional de la persona que, en si mateix, té la seva raó de ser, però que, al nostre entendre és reduccionista i no inclou la totalitat i la integritat que realment aspira a atendre.

S'hi exclou la dimensió espiritual, el fons últim de la persona, el terreny on té lloc l'experiència ètica, estètica i religiosa. Aquesta visió tridimensional explica la nul·la consideració que hi ha en ella a l'element de l'educació i el conreu de l'esperit, la mínima atenció que requereix l'educació de la sensibilitat estètica, tema molt referit en els romàntics i en els post-romàntics, encara que sí que es té una certa preocupació per la dimensió ètica, a través de l'exigència de transmetre valors cívics en una societat que aspira a ser oberta, democràtica i lliure.

Quan ens referim a la dimensió espiritual de la persona no volem dir, exactament, la dimensió religiosa. La vivència religiosa parteix d'aquest substrat espiritual, però no sempre es dona en la persona. Dient-ho ras i curt: en tota persona hi ha una dimensió espiritual, per bé que, no tota persona experimenta la vivència religiosa i, menys encara, s'instal·la dins d'una determinada confessió.

Cal fer veure que una reflexió crítica i ponderada sobre la LOE planteja greus dificultats. D'una banda, cal intentar silenciar el soroll mediàtic i polític que ha acompanyat el procés d'aprovació de la Llei i la posterior posada en marxa. Fa la impressió que, si més no en determinats àmbits de la geografia espanyola, és impossible un judici equilibrat de la Llei. O bé es

cau en una esmena a la totalitat, o bé, d'altra banda, se'n fa una apologia sense cap crítica interna.

La polarització política que hi ha en el país i determinats prejudicis fan impossible una comprensió dels punts febles i forts de la Llei. En el fons, manca llibertat i fa la impressió que qui la defensa, ho fa per raons interessades i qui l'ataca, obeeix, igualment, a raons partidistes. Intentarem, en la mesura de les nostres possibilitats mentals, fer veure els claroscurs de la Llei.

Abans d'entrar directament en matèria cal fer notar que la nova Llei arriba en un mal moment. La comunitat educativa està, senzillament, cansada, esgotada de tants canvis i esforços de tot ordre que han suposat les darreres Lleis en matèria educativa que s'han aprovat a les Corts. Hi ha una sensació provisionalitat i de fragilitat que no ajuda, de cap manera, a il·lusionar, a generar entusiasme, a posar-s'hi de ple. Més aviat es té la impressió que tot és molt precari i que més val no esforçar-s'hi excessivament, perquè, amb poc temps, és plausible que es torni a derogar i se n'aprovi una altra.

Aquesta instal·lació en la desconfiança i en la provisionalitat no ajuda, el més mínim, a mirar-se les novetats de la Llei amb bona intenció. Plou sobre mullat. D'altra banda, cada cop es té més la impressió que el poder polític s'ingereix en un camp que, d'entrada, no li hauria de correspondre. Tant en el present com en el passat, creix la sospita d'una intoxicació de les ideologies polítiques en els processos educatius formals.

Aquesta sospita s'aixeca una i altra vegada: primer va ser respecte els continguts que havia de tenir la matèria d'història d'Espanya, després respecte la llengua vehicular en el centre, la qüestió de la matèria religiosa i d'altres afins. Hom té la impressió que des dels poders polítics s'intenta orientar la pràctica educativa a partir de les ideologies dels guanyadors i això, naturalment, vulnera la legítima autonomia dels professors, dels centres públics, privats i concertats que s'acullen dins del sistema educatiu vigent.

De la mateixa manera que Catalunya, amb molts esforços i patiments, es va arribar a assolir un pacte per l'educació, caldria arribar a un pacte a nivell estatal en matèria d'educació, de tal manera que, independentment dels canvis legítims de govern que tinguin lloc en el futur, es mantinguin unes constants en el sistema educatiu que siguin permanents i donin seguretat a tots els membres implicats. Això no vol dir, en cap cas, que no s'hagin de renovar aspectes en virtut dels canvis socials, culturals, científics i tecnològics que tinguin lloc en el futur, però que aquests canvis no vinguin motivats única i exclusivament per raons de tipus ideològic.

Així, doncs, més enllà dels aspectes positius o negatius de la Llei, cal que les institucions implicades i les persones directament afectades, professors i mestres, facin un esforç confiat per aplicar-la correctament, per desenvolupar, en el màxim grau el marge de maniobra que permet la Llei i, abans de cridar a la desobediència civil i l'objecció de consciència s'investigui a fons la grandesa i els límits de la Llei. En darrer terme, lògicament sempre hi ha la possibilitat d'oposar-s'hi per raons de consciència, però caldrà esgrimir bé els arguments, per tal de no fer un ús abusiu d'aquest dret que, certament, és fonamental i figura entre els drets constitucionals en el nostre país.

2. Una educació no excloent

La LOE aposta definitivament per una educació no excloent, oberta a tothom, que es regeixi pel principi d'equitat que està en l'ànima i la lletra de la *Declaració Universal dels Drets de l'Home* (1948) i en la *Constitució espanyola* (1978). Tots els nens i nenes d'aquest país, nascuts aquí o vinguts de fora, tenen el mateix dret a beneficiar-se dels serveis educatius, sense cap tipus de discriminació ni racial, ni econòmica, ni lingüística, ni religiosa, ni social, ni de cap altre ordre.

Aquest punt de la nova llei no és, certament, nou, sinó que ja està reconegut en les immediatament anteriors, però, ni que sigui així, és un deure reconèixer la grandesa del principi ètic de l'equitat que està omnipresent en tota la llei. Lògicament, perquè aquesta equitat sigui efectiva i real, caldrà invertir en infraestructures, en professorat, en reforç i en totes les àrees a fi que ningú no quedi discriminat per raons econòmiques.

Tots, doncs, tenen el dret i, més encara, el deure de ser escolaritzats independentment dels seus orígens i procedències. Aquesta educació oberta a tothom és una grandesa moral de la Llei, però no és una novetat. Ja estava present en les immediatament anteriors. Aquesta no exclusió planteja grans possibilitats per a tothom, però també problemes difícils de resoldre en la pràctica, especialment quan no s'hi destinen els recursos humans i infraestructurals adequats.

Cal indicar aquí un petit problema que es pot suscitar. El deure d'escolaritzar pot entrar en conflicte amb el legítim dret dels pares a educar segons les seves conviccions, sobretot si no poden escollir, realment, aquell àmbit escolar que s'adapti millor a les seves conviccions. És evident que l'educació és més que l'escolarització, però l'escolarització hi té una influència decisiva, encara que només sigui pel temps vital que ocupa en la formació de les noves generacions.

Això vol dir que cal fer compatible aquest deure d'escolaritzar que, no és present en d'altres països desenvolupats, amb el legítim dret de pare i mare d'educar segons les seves conviccions. Caldrà que trobin el marc escolar adequat per fer compatible aquests dos elements i això no serà fàcil si no hi ha la deguda pluralitat en tots els entorns o bé si els criteris d'escolarització no tenen en compte aquestes preferències ideològiques.

En el preàmbul de la nova llei s'expressa clarament la finalitat que es persegueix: "Se trata de conseguir que todos los ciudadanos alcancen el máximo desarrollo posible de todas sus capacidades, individuales y sociales, intelectuales, culturales y emocionales para lo que necesitan recibir una educación de calidad adaptada a sus necesidades. Al mismo tiempo, se les debe garantizar una igualdad efectiva de oportunidades, prestando los apoyos necesarios, tanto al alumnado que lo requiera como a los centros en los que están escolarizados".

3. La difícil conjunció entre qualitat i quantitat

L'equitat és, doncs, un principi fonamental de la LOE. Aquesta equitat, però, es vol conjugar estretament amb la qualitat i es presenta de tal manera que es fa veure la plena conciliació entre l'una i l'altra. Emparant-se en determinats estudis, en el preàmbul de la Llei s'afirma que l'obertura a tothom, la no exclusió no entra en conflicte amb la qualitat, sinó que és plenament conjugable.

No afirmem que sigui una impossibilitat lògica o metafísica, unir qualitat i equitat, però, d'entrada cal reconèixer que no és gens fàcil i que, en ocasions, la universalitat ha conduït a una profunda davallada de la qualitat i això és fàcilment perceptible en la universitat, però també en els batxillerats tal i com en l'actualitat es desenvolupen. Cal reconèixer que unir equitat i qualitat no és fàcil, sobretot si es pretén que tots arribin al màxim nivell educatiu. La màxima entrada de persones en el sistema suposa també la possibilitat de despertar nous talents i noves creativitats, però igualment, exigeix un treball molt eficient per vetllar per la qualitat de la promoció.

És bo esperar i desitjar que la qualitat i l'equitat es puguin conjugar, però si la realització d'aquest binomi exigeix baixar l'exigència acadèmica, aleshores, certament, hi ha suposadament més persones preparades en les màximes institucions educatives del país, si més no, aparentment, però *realiter*, no hi haurà més qualitat.

Des del nostre punt de vista, la grandesa de la Llei rau en aquesta obertura a tothom, però és certament ingenu creure que tots podran arribar als màxims nivells educatius que ofereix un sistema educatiu. La pretensió de què tots hi arribin condueix necessàriament a rebaixar nivells i, consegüentment, a reduir la capacitat competitiva del nostre país en relació a d'altres països. Aquest descens és clarament perceptible a batxillerats, també a la universitat. Tal com posen de manifest els estudis comparatius entre Espanya i la gran majoria de països d'Europa, aquest descens de qualitat té com a conseqüència una baixada de nivell i de competències que afecta greument el nivell competitiu del nostre país.

Segons el nostre punt de vista, cal defensar l'equitat en començar el procés, però, a la vegada, cal també exigència i valoració dels mèrits. És valuós que tothom hi tingui accés, però també cal reconèixer els mèrits de cadascú i l'excel·lència. Tenim serioses sospites que aquesta conciliació entre qualitat i equitat condueixi a una davallada de la qualitat i a una tirania de la mediocritat i de la grisor com a sistema de vida.

En el preàmbul de la nova llei s'expressa la voluntat d'unir equitat i qualitat: "En suma, se trata de mejorar el nivel educativo de todo el alumnado, conciliando la calidad de la educación con la equidad de su reparto".

4. El principi de l'esforç

En el preàmbul citat també es subratlla la necessitat d'incorporar en la vida educatiu una cultura de l'esforç. Aquest reclam és una nota positiva que connecta amb la mateixa intuïció de mestres i professors que es lamenten, una i altra vegada i amb molta raó, de la crisi de l'esforç, de la poca voluntat de treball i de dedicació en l'educand, de l'apatia i, en ocasions, la desídia dels estudiants, però en ocasió, també dels pares i mares.

Cal, doncs, potenciar el valor de l'esforç, perquè sense esforç és impossible aprendre i, menys encara, arribar a l'excel·lència. Afortunadament es trenca aquell tòpic pueril de què aprendre és un joc o un procés purament lúdic. Aprendre inclou esforçar-se i això vol dir patiment. Ara bé, aquesta referència a la cultura de l'esforç no va acompanyada d'un articulat, ni d'un desenvolupament de la Llei que realment la potenciï.

L'esforç només té lloc quan hi ha contrarietat, quan hi ha una resistència que cal superar. Quan obtinc el que desitjo sense esforç, aleshores, pel principi d'economia, evito, lògicament, realitzar-lo. La facilitat de passar d'un curs a l'altre que dóna la Llei entra en contradicció amb

l'esforç que subratlla en començar. La Llei es refereix a un esforç col·lectiu, és a dir, de tots els agents implicats: mestres, administració, titulars, pares i alumnes. Estem d'acord en això, però aquest esforç no pot ser descrit en cap cas de manera simètrica: el principal agent que s'ha d'esforçar és l'estudiant i ho farà si veu que és condició de possibilitat per superar el nivell acadèmic que ara està cursant.

El reconeixement de l'equitat com a punt de partença no ha de conduir mai a un oblit del valor de l'esforç i cal premiar el qui s'esforça. Quan l'educand percep que el seu esforç no té la recompensa que mereix, deixa d'esforçar-se en el futur. Quan l'estudiant veu que obté el mateix sense esforç, senzillament, deixa d'esforçar-se i, aleshores, aquesta instal·lació en la comoditat l'incapacita per realitzar els aprenentatges difícils que haurà de fer en el futur. El fracàs massiu en els primers cursos d'universitat és un exemple palès d'on ha conduït una política educativa basada en l'equitat mal entesa.

La Llei s'atreveix a recordar que els pares també han d'esforçar-se en l'educació dels seus fills i que hi han de dedicar el temps suficient. No deixa de ser una intromissió en l'esfera familiar. La Llei ateny directament al sistema escolar. El mode d'exercir la paternitat i la maternitat no és, d'entrada, tema de Llei. En moltes tradicions, com en la cristiana, el deure d'educar és reconegut com un deure fonamental del pare i de la mare, però cal reconèixer que per poder exercir correctament aquest deure s'ha de resoldre el greu problema de la conciliació entre vida laboral i vida familiar. Tenint en compte com està en el nostre país aquest tema, gairebé és un sarcasme recordar als pares que han de dedicar temps als seus fills. La pregunta és òbvia: ¿Quan?

Citem textualment la llei: "El principio del esfuerzo, que resulta indispensable para lograr una educación de calidad, debe aplicarse a todos los miembros de la comunidad educativa. Cada uno de ellos tendrá que realizar una contribución específica. Las familias habrán de colaborar estrechamente y deberán comprometerse con el trabajo cotidiano de sus hijos y con la vida de los centros docentes. Los centros y el profesorado deberán esforzarse por construir entornos de aprendizaje ricos, motivadores y exigentes. Las Administraciones educativas tendrán que facilitar a todos los componentes de la comunidad escolar el cumplimiento de sus funciones, proporcionándoles los recursos que necesitan y reclamándoles al mismo tiempo su compromiso y esfuerzo".

Aquesta defensa tan valenta del principi de l'esforç que, certament, compartim plenament, entra en contradicció amb els nivells d'exigència que planteja la Llei. L'esforç solament serà possible si hi ha contrarietats, si l'educand s'adona que solament podrà passar de nivell acadèmic si s'exigeix a si mateix i és esforçat en el treball. Un sistema d'avaluació tou no promou, en cap cas, la cultura de l'esforç. Podem llegir en el capítol III, article 28 punt 3 de la Llei el sistema d'avaluació: "Los alumnos promocionarán de curso cuando hayan superado los objetivos de las materias cursadas o tengan evaluación negativa en dos materias, como máximo y repetirán curso cuando tengan evaluación negativa en tres o más materias. Excepcionalmente, podrá autorizarse la promoción de un alumno con evaluación negativa en tres materias cuando el equipo docente considere que la naturaleza de las mismas no le impide seguir con éxito el curso siguiente, se considere que tiene expectativas favorables de recuperación y que dicha promoción beneficiará su evolución académica".

5. La transmissió de valors democràtics

Un dels aspectes positius de la Llei és la voluntat explícita d'educar en els valors que fonamenten la vida democràtica i el que Karl Popper anomenaria les societats obertes. Ens sembla una bona iniciativa. Cal dir que tots els països signataris de la *Declaració Universal dels Drets de l'Home* (1948), entre ells Espanya, amb molt retard històric per raons òbvies, van assumir la responsabilitat, en signar la *Declaració*, de promoure, difondre la cultura dels Drets en tots els nivells educatius. Això no ha estat així fins ara. Experimento cada any el desconeixement de la *Declaració* en la Universitat quan els processos d'escolarització obligatòria ja fa molt de temps que s'ha acabat.

Heus aquí, doncs, un dèficit que s'intenta pal·liar a través de la LOE. Ara bé, la manera com s'intenta portar a terme aquesta transmissió és més que discutible tant formal com metodològicament. No hi ha dubte que la transmissió no es resol amb una matèria que s'imparteix una hora setmanal, sinó que ha de tenir una dimensió transversal, que afecti a tots els agents i en totes les àrees de treball. La transversalitat té el risc de quedar situada fora de tots, però la concreció en una determinada matèria pot conduir als altres a no responsabilitzar-se d'aquesta labor.

Som partidaris de què hi hagi un àmbit on poder reflexionar obertament sobre aquests valors que estan en la base prepolítica de la democràcia, però això no exclou, de cap manera, la vinculació i la corresponsabilitat de tots els agents en la transmissió d'aquests valors. Sense dir-ho explícitament, es defensa la necessitat de transmetre una ètica mínima, en paraules de la filòsofa Adela Cortina. Aquesta ètica mínima, compartida per tots, no ha d'entrar, necessàriament en conflicte amb els legítims valors que cada unitat familiar desitgi transmetre als seus fills.

Diu la nova llei: "Ocupa un lugar relevante, en la relación de principios de la educación, la transmisión de aquellos valores que favorecen la libertad personal, la responsabilidad, la ciudadanía democrática, la solidaridad, la tolerancia, la igualdad, el respeto y la justicia, que constituyen la base de la vida en común".

Som força escèptics sobre l'eficiència i l'eficàcia d'articular una ètica mínima. Evidentment que cal determinar un conjunt de valors comuns que facin possible la convivència efectiva entre ciutadans en el si de societats plurals, però som partidaris més aviat de presentar valors de màxims, perquè entenem que sempre hi ha una distància entre el que es presenta idealment i el que es realitza existencialment. Segons el nostre punt de vista, cal plantejar horitzons morals difícils, però creïbles, per tal que els educands arribin al nivell màxim que puguin, però admetent de bell antuvi que sempre hi ha una distància entre el que es proposa i el que es viu. Si la proposta és de mínims, és fàcil que la vivència estigui per dessota del llinar desitjable.

6. La novetat: Educació per a la ciutadania i Drets Humans

La concreció formal d'aquesta transmissió de valors passa per una nova matèria que és, probablement la gran novetat de la LOE, l'*Educació per a la ciutadania i els Drets humans* i que ha generat tot tipus de comentaris, polèmiques i expectatives. Alguns consideren, amb certa suspicàcia, que aquesta matèria és una intoxicació ideològica del partit governant en el sistema educatiu i que, de fet, recorda vells temps quan s'intentava fer apologia del règim a través de

matèries sobre l'esperit nacional. Creiem que, en sentit originari, la iniciativa pot ser positiva si s'utilitza degudament.

És veritat que pot esdevenir un instrument adoctrinador i ideològic, però qualsevol matèria, especialment la filosofia, la història, la literatura o fins i tot les ciències socials i naturals, poden utilitzar-se, si no hi ha la mínima ètica professional, com a eines per manipular, adoctrinar o intoxicar mentalment els estudiants. No calia, doncs, esperar una matèria d'aquest caire, per adoctrinar moralment, encara que, certament, aquest ho posa en safata a qui vulgui fer-ne aquest ús.

Atesos els greus problemes de convivència i de civisme que es detecten en la vida social, en els pobles i en les ciutats del nostre país, no em sembla gens forassenyat educar en els valors de la llibertat, el respecte, la tolerància, la pau, la solidaritat. Una altra cosa és si es presenten aquests temes unilateralment des d'un enfocament. Caldrà que els inspectors donin el marge de maniobra suficient per llegir i interpretar aquests valors des de legítimes autonomies dels centres i els mestres. Qualsevol paraula, tema o concepte d'aquesta matèria pot experimentar tractaments molt diferents.

Si realment es desitja preservar l'autonomia i la confiança en el sistema, caldrà evitar la censura ideològica dels textos, sempre i quan no entrin en contradicció amb l'esperit dels valors fonamentals de la democràcia. Hi ha moltes maneres d'abordar el tema de la llibertat, de la tolerància, de la família, de la religió i la pau. Cal respectar les diverses tradicions que bateguen en el nostre país i admetre la diversitat de criteris. Si s'imposa un únic model i una única hermenèutica d'aquests conceptes, sí que estarem davant d'un esquema totalitari, que nega les particularitats.

Cal mostrar que aquest sistema de valors que es vol transmetre pot entrar en conflicte, en alguns casos, amb els valors que pare i mare desitgen transmetre als seus fills. Per tal d'evitar aquests possibles conflictes, cal presentar aquests valors mínims en un sentit molt obert, com valors de trobada i deixa que cada unitat familiar transmeti a la vegada aquells valors que creu fonamentals en el desenvolupament de la personalitat integral del fill o de la filla.

En la nova llei s'expressa la finalitat d'aquesta matèria en aquests termes: "Su finalidad consiste en ofrecer a todos los estudiantes un espacio de reflexión, análisis y estudio acerca de las características fundamentales y el funcionamiento de un régimen democrático, de los principios y derechos establecidos en la Constitución española y en los tratados y las declaraciones universales de los derechos humanos, así como de los valores comunes que consituyen el sustento de la ciudadanía democrática en un contexto global".

La idea, en si mateixa, no és negativa, però caldrà veure quin marge de maniobra i de lliure interpretació es donarà a les institucions educatives i als mestres encarregats d'impartir-la per tal que realment no pugui considerar-se un implantació ideològica. Creiem que, el programa en si mateix no ha d'entrar en conflicte amb els idearis de la immensa majoria d'escoles del nostre país, però cal exigir respecte a l'autonomia i a la legítima interpretació que es faci de la proposta legislativa en la vida docent ordinària.

7. L'atenció a la diversitat

En la nova llei es recull una idea que ja estava present en lleis anteriors: la necessitat d'educar atenent a la diversitat de persones, considerant les seves capacitats, límits i possibilitats. En el fons, s'accentua, encara més, l'anomenat paradigma d'atenció a la diversitat.

Així s'expressa en la llei: “La atención a la diversidad es una necesidad que abarca a todas las etapas educativas y a todos los alumnos. Es decir, se trata de contemplar la diversidad de las alumnas y alumnos como principio y no como medida que corresponde a las necesidades de unos pocos”.

Aquesta atenció a la diversitat que, com a principi pedagògic, és inqüestionable, a la pràctica, planteja algunes dificultats. L'atenció a la diversitat vol dir atendre cada persona segons les seves capacitats individuals i això vol dir que l'educador ha de fer un esforç per personalitzar l'acte educatiu, la qual cosa certament és molt difícil atenent la multiplicitat de persones que hi ha en el si de l'aula, de procedències i capacitats diferents. Cal, doncs, reforçar i vetllar perquè el docent pugui fer bé la seva feina.

En segon lloc, l'atenció a la diversitat no tan sols exigeix atendre amb justícia els que tenen més dificultats per seguir el curs o adquirir coneixements i habilitats, sinó també estimular els més capaços perquè desenvolupin en el màxim grau el seu talent. A ningú no se li escapa que una aula és un àmbit plural i que s'hi detecten capacitats i sensibilitats diferents. Ajudar el que té necessitats especials és un deure moral, però estimular i potenciar el que té uns talents extraordinaris també és un deure per al bé d'aquella persona i de tot el país. Massa freqüentment l'atenció a la diversitat s'ha traduït en un anivellament a la baixa, que ha malbarat talents potencials.

III. Comentaris finals

Tres comentaris finals a tall de conclusió.

Primer: cal afrontar la nova llei amb decidida voluntat, entenent que és un nou horitzó de possibilitats que se'ns brinda i que, tot i les seves febleses, té elements positiu que cal desplegar en el màxim grau possible.

Segon: El mestre és, en darrer terme, l'ànima del sistema educatiu. Quan tanca la porta de l'aula experimenta la gran soledat i la gran responsabilitat d'educar. Ell haurà de saber traduir i interpretar adequadament la llei pensant en el bé de l'educand que té al seu davant.

Tercer: La llei no pot ser una excusa per a la mala praxi educativa. Cal combatre l'escepticisme que plana en el món educatiu, la sensació d'interinitat i la desgana. Els mestres són els veritables motors de la pràctica educativa i per difícil i costerut que sigui el marc jurídic en el si del qual desenvolupen la seva noble activitat, tenen capacitat, eines, experiència i seny per treure'n d'ell el millor profit en bé de l'educand.